

نظریه‌های کلاسیک

شناختی - تحولی در

شخصیت

حسین دیبا

حسن بوسلیکی

حسین مرادی

پروژه‌های علوم و فرهنگ اسلامی

نظریه‌های کلاسیک شناختی - تحولی
 در رشد اخلاقی
 حسین دبیا، حسن بوسلیکی و حسین مرادی
 ناشر
 پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی
 وابسته به دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم
 تهیه
 پژوهشکده اخلاق و معنویت
 سرویراستار
 محمدباقر انصاری
 ویراستار
 محمداسماعیل انصاری
 لیتوگرافی، چاپ و صحافی
 چاپخانه مؤسسه بوستان کتاب
 چاپ اول: پاییز ۱۳۹۸
 شمارگان: ۴۰۰
 قیمت: ۷۵۰۰۰ تومان
 عنوان: ۵۵؛ مسلسل ۸۷۳

نشانی
 قم، خیابان معلم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، نشر
 پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی
 تلفن و دورنگار: ۳۷۸۳۲۸۳۳ - ۰۲۵
 ص.پ: ۳۷۱۸۵/۳۶۸۸
 کدپستی: ۳۷۱۵۶۱۶۵۹۱
 مراکز پخش
 ۱. قم، میدان شهدا، تلفن و دورنگار ۳۷۸۳۲۸۳۴ - ۰۲۵
 ۲. تهران، خیابان انقلاب، روبروی در دانشگاه تهران،
 پاساژ فروزنده، طبقه همکف، واحد ۳۱۲، تلفن:
 ۳۷۱۵۶۹۵۱۵۳۴ - ۰۲۱
 وب‌گاه: www.pub.isca.ac.ir
 رایانامه: nashr@isca.ac.ir
 فروشگاه مجازی نشر: www.shop.isca.ac.ir
 فروشگاه نشر دیجیتال: www.pajooahaan.ir
 همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

سرشناسه:
 عنوان نام‌پدیدآور:
 مشخصات نشر:
 مشخصات ظاهری:
 شابک:
 وضعیت فهرست‌نویسی:
 یادداشت:
 یادداشت:
 موضوع:
 شناسه افزوده:
 شناسه افزوده:
 شناسه افزوده:
 رده‌بندی کنگره:
 رده‌بندی دیویی:
 شماره کتابشناسی ملی:

دبیا، حسین، ۱۳۲۴-
 نظریه‌های کلاسیک شناختی - تحولی در رشد اخلاقی / حسین دبیا، حسن بوسلیکی،
 حسین مرادی؛ تهیه پژوهشکده اخلاق و معنویت
 قم: دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ
 اسلامی، ۱۳۹۸
 ۴۸۸ ص.: جدول، نمودار
 ۷۵۰۰۰ ریال
 فیا
 کتابنامه: ص. [۴۵۳] - ۴۵۹؛ همچنین به صورت زیر نویس
 نمایه
 رشد اخلاقی
 بوسلیکی، حسن، ۱۳۵۶ -
 مرادی، حسین، ۱۳۵۷ -
 دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، معاونت پژوهشی، پژوهشگاه علوم و فرهنگ
 اسلامی، پژوهشکده اخلاق و معنویت
 BF۷۲۳
 ۱۵۵/۲۵
 ۵۷۹۷۴۸۲

سخنی با خواننده	۱۷
-----------------------	----

فصل اول: درآمدی بر نظریه‌های رشد اخلاقی

مقدمه	۲۳
-------------	----

۱. جایگاه مباحث رشد اخلاقی در میان حوزه‌های مختلف مباحث اخلاقی	۲۸
--	----

الف) فلسفه اخلاق	۲۹
------------------------	----

۱) اخلاق هنجاری	۳۰
-----------------------	----

۲) فرااخلاق	۳۱
-------------------	----

ب) اخلاق توصیفی	۳۲
-----------------------	----

ج) ارتباط مباحث رشد اخلاقی با دیگر دانش‌های اخلاقی	۳۲
--	----

۲. توصیفات کارکردی مباحث رشد اخلاقی	۴۹
---	----

الف) تبیین چگونگی درونی‌شدن ارزش‌های اخلاقی	۴۹
---	----

۱) درونی‌شدن در رویکرد شناختی - تحولی	۵۰
---	----

۲) درونی‌شدن در رویکرد شناختی - اجتماعی	۵۱
---	----

۳) درونی‌شدن از دیدگاه روان‌تحلیل‌گری	۵۳
---	----

- ب) توصیف چگونگی یکپارچه‌شدن ظرفیت‌های اخلاقی ۵۴
- ج) پیش‌بینی رفتارهای اخلاقی ۵۶
- د) زمینه‌سازی برای طراحی نظام جامع تربیت اخلاقی ۶۴
- ه) تکمیل و بازخوانی نظام رشد اخلاقی اسلام و مدیریت اخلاقی جامعه ۶۵
۳. تنوع نظریات رشد اخلاقی و عوامل آن ۷۰
- الف) تأثیر نگاه‌های میان‌رشته‌ای ۷۰
- ب) تأثیر رویکردها و نظریات خاص در دانش‌های مرتبط ۷۲
- ج) تأکید بر مؤلفه‌های خاص رشد اخلاقی ۷۴
- د) امکان و نحوه تلفیق مؤلفه‌های مختلف و تبیین نحوه تأثیر آنها ۸۰
- ه) چرستی ماهیت اخلاق و غایت آن ۸۲
۴. زمینه‌های درونی و بیرونی در رشد اخلاقی و رویکردهای مختلف در رابطه با آن ۸۵
- الف) نقش شناخت در رشد اخلاقی ۹۰
- ب) رابطه شناخت در رشد اخلاقی با رفتارهای اخلاقی ۹۵
- ج) رابطه شناخت و استدلال با قضاوت اخلاقی ۹۹
- ۱) نفی اهمیت تفکر در قضاوت‌های اخلاقی ۹۹
- ۲) تأکید بر اهمیت تفکر و استدلال در قضاوت‌های اخلاقی ۱۰۴

فصل دوم: نظریه رشد اخلاقی ژان پیاژه

۱. زندگی‌نامه و کارنامه علمی پیاژه ۱۱۵
۲. اصطلاحات و واژگان کلیدی ۱۲۱
- الف) هوش ۱۲۱
- ب) روان‌بیه ۱۲۱

ج) سازگاری (درون‌سازی و برون‌سازی).....	۱۲۲
د) سازمان‌دهی.....	۱۲۵
ها) تعادل جویی.....	۱۲۶
و) مرحله.....	۱۲۶
ز) درونی‌سازی.....	۱۳۰
ح) آیین رفتاری.....	۱۳۱
ط) محتوا.....	۱۳۲
ی) خودمآیینی.....	۱۳۳
ک) مسئولیت بین‌المللی و مسئولیت ذهنی.....	۱۳۹
ل) واقع‌گرایی اخلاقی.....	۱۴۰
م) ناهمترازی اندیشه و عمل.....	۱۴۱
ن) عدالت پاداشی و عدالت توزیعی.....	۱۴۴
س) کیفر کفاره‌ای و کیفر مبادله‌ای.....	۱۴۶
ع) عدالت ذاتی.....	۱۴۹
ف) مسئولیت جمعی و قابل انتقال.....	۱۵۰
ص) احترام و توافق.....	۱۵۲
ق) قواعد آرمانی و قواعد معمول و مرسوم.....	۱۵۳
ر) جوامع هم‌رنگی جویی و جوامع همکاری.....	۱۵۲
ش) وظیفه و خیر اخلاقی.....	۱۵۵
۳. کلیاتی از نظریه رشد شناختی.....	۱۵۶
الف) دوره حسی - حرکتی.....	۱۵۸
ب) دوره عملیات عینی.....	۱۵۹

- ج) دوره عملیات صوری ۱۶۰
۴. افراد اثرگذار در پیاژه ۱۶۲
- الف) کانت ۱۶۲
- ب) دورکیم ۱۶۴
- ج) فوکونه ۱۶۶
- د) بووه ۱۶۷
- ه) داروین ۱۷۰
۵. سانی نظری ۱۷۰
- الف) شناخت گرایی ۱۷۱
- ب) ساختارگرایی ۱۷۴
- ج) عدم اعتقاد به اخلاق وراثتی و زیستی ۱۷۵
- د) اخلاق قاعده‌گروانه ۱۷۶
- ه) اخلاق نتیجه‌گروانه ۱۷۷
- و) قراردادگرایی اخلاقی ۱۷۸
- ز) الگوی محرک - پاسخ ۱۸۶
- ح) سازگاری دائمی ارگانیزم با محیط ۱۸۶
- ط) تجربه، تنها مجرای شناخت حقیقی ۱۸۷
- ی) پیوند جامعه‌شناسی با روان‌شناسی ۱۸۸
- ک) احترام به افراد منشأ احترام به قواعد ۱۸۹
۶. روش کار پیاژه ۱۹۰
۷. نظریه پیاژه در رشد اخلاقی ۱۹۵
- الف) مراحل به‌کارگیری قواعد ۱۹۶

.....	مرحله حرکتی و انفرادی	۱۹۷
.....	مرحله خودمیان‌بینی	۱۹۸
.....	مرحله تکوین همکاری	۱۹۹
.....	مرحله تدوین قواعد	۲۰۰
.....	ب) مراحل تلقی و درک قواعد	۲۰۰
.....	۱) دوره فردی	۲۰۱
.....	۲) دوره دیگرپروی (وابستگی)	۲۰۲
.....	۳) دوره خودپروی (استقلال)	۲۰۴
.....	۴) خودمیان‌بینی و اخبار	۲۰۸
.....	ج) موضوعات مورد مطالعه	۲۱۴
.....	۱) واقع‌گرایی	۲۱۴
.....	۲) تنبیه (عدالت پاداشی)	۲۲۲
.....	۳) مسئولیت جمعی و قابل انتقال	۲۲۷
.....	۴) عدالت ذاتی	۲۳۰
.....	۵) تقابل عدالت توزیعی و عدالت پاداشی	۲۳۲
.....	۶) رابطه عدالت توزیعی و مرجع اقتدار	۲۳۴
.....	۷) عدالت میان کودکان	۲۳۷
.....	جمع‌بندی	۲۴
.....	۸. نقد نظریه پیاژه	۲۵۲
.....	الف) نقدهای مبنایی	۲۵۴
.....	۱) اخلاق قاعده‌نگر	۲۵۴
.....	۲) اخلاق زیستی نتیجه‌گروانه	۲۵۷

- ۲۵۹..... (۳) دموکراسی یگانه نظم اجتماعی قابل قبول
- ۲۶۱..... (۴) عبور از روان‌شناسی به جامعه‌شناسی
- ۲۶۴..... (۵) قراردادگرایی
- ۲۶۷..... (ب) نقدهای روشی
- ۲۶۷..... (۱) روش مصاحبه برای قضاوت اخلاقی
- ۲۷۴..... (۲) چندبعدی بودن داستان‌ها
- ۲۷۵..... (۳) عدم وضوح در تعلق تنبیه‌های پیشنهادی به گونه‌های مختلف کیفر
- ۲۷۷..... (۴) عدم توجه جامع به عناصر دخیل در قضاوت
- ۲۸۰..... (ج) نقش‌های مسئولیتی
- ۲۸۰..... (۱) توافق تنها راه ایجاد قواعد اخلاقی
- ۲۸۴..... (۲) بی‌توجهی به مواظف و رفتار اخلاقی
- ۲۸۹..... (۳) نقش اجبار در تربیت
- ۲۹۲..... الف - خروج از خودمیان‌بینی شدید مرحله فردی
- ۲۹۳..... ب - درک الزام‌آوردن قاعده
- ۲۹۴..... ج - اجبار برای کنترل هیجانات
- ۲۹۵..... (۴) همکاری به عنوان ابزار رشد اخلاقی
- ۲۹۸..... (۵) پیشداوری درباره قضاوت‌ها
- ۲۹۹..... (۶) انواع روابط اجتماعی
- ۳۰۰..... ۹. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
- ۳۰۰..... الف) ظرفیت‌های تربیتی نظریه
- ۳۰۲..... ب) توجه به نقش همسالان در تربیت کودک
- ۳۰۳..... ج) توجه به عنصر شناختی اخلاق

- د) کودک مینیاتور بزرگسال نیست ۳۰۳
- ه) رفتارهای کودک خودمیان‌بین ۳۰۴
- و) ایده‌بخشی برای مطالعات دیگر ۳۰۵

فصل سوم: نظریه رشد اخلاقی کلبِرگ

- زندگی و کارنامه علمی کلبِرگ ۳۰۷
۱. رشد اخلاقی ۳۱۰
- الف) تعریف اخلاق و رشد اخلاقی ۳۱۰
۱. دیدگاه فلسفه اخلاقی کلبِرگ ۳۱۲
- ۲) ساحت‌های مورد بحث در رشد اخلاقی کلبِرگ ۳۱۵
- ۳) رشد اخلاقی ۳۱۸
- ب) کلبِرگ و پیاژه ۳۲۲
- ۱) تأثیرپذیری کلبِرگ از پیاژه ۳۲۲
- ۲) تفاوت‌های دیدگاه کلبِرگ و پیاژه ۳۲۴
- ج) روش کار کلبِرگ ۳۲۵
- ۱) مصاحبه‌های کلبِرگ ۳۲۷
- ۲) داستان‌های کلبِرگ ۳۲۸
- ۳) نمونه‌ای از سؤال‌های مصاحبه ۳۳۲
- د) ویژگی‌های نظام مرحله‌ای رشد اخلاقی از نگاه کلبِرگ ۳۳۲
- ۱) تفاوت کیفی استدلال‌های اخلاقی در مراحل مختلف ۳۳۴
- ۲) کلیت و ساخت‌یافتگی هر مرحله ۳۳۵
- ۳) توالی تغییرناپذیر در مراحل ۳۳۵

- ۳۳۷ (۴) جهان‌شمولی و یکسانی مراحل در فرهنگ‌های مختلف
- ۳۴۰ (۵) انضمام سلسله‌مراتبی در مراحل
- ۳۴۲ (۶) شایستگی و توجیه‌پذیری مراحل بالاتر نسبت به مراحل پایین‌تر
- ۳۴۵ (ه) زمینه‌ها و بسترهای شکل‌گیری مراحل اخلاقی
- ۳۴۵ (۱) رشد شناختی
- ۳۴۹ (۲) اتخاذ نقش
- ۳۵۱ (و) تبیین سلوک و مراحل رشد اخلاقی
- ۳۵۱ سطح (۱) اخلاق پیش‌عرفی
- ۳۵۳ مرحله ۱: اخلاق با جهت‌گیری تنبیه و اطاعت
- ۳۵۳ اول. ویژگی‌های اصلی مرحله
- ۳۵۳ - ویژگی فرد
- ۳۵۳ - معیار اخلاق
- ۳۵۳ - انگیزه انجام عمل اخلاقی
- ۳۵۴ دوم. بیان تفصیلی مرحله اول
- ۳۵۵ سوم. نمونه‌ای از پاسخ‌های کودکان به معمای هاس
- ۳۵۶ خلاصه
- ۳۵۶ مرحله ۲: اخلاق با جهت‌گیری لذت‌گرایی ایزاری و نسبی‌کارانه
- ۳۵۶ اول. ویژگی‌های اصلی مرحله
- ۳۵۶ - ویژگی فرد
- ۳۵۷ - معیار اخلاق
- ۳۵۷ - انگیزه انجام عمل اخلاقی
- ۳۵۷ دوم. بیان تفصیلی مرحله دوم

سوم. نمونه‌ای از پاسخ‌های کودکان به معمای هاینز.....	۳۵۹
خلاصه.....	۳۵۹
سطح (۲) اخلاق عرفی.....	۳۵۹
مرحله ۱: همگامی میان فردی؛ اخلاق با جهت‌گیری «اخلاق پسر خوب - دختر نازنین».....	۳۶۰
اول. ویژگی‌های اصلی مرحله.....	۳۶۰
- ویژگی فرد.....	۳۶۰
- معیار اخلاق.....	۳۶۱
- انگیزه انجام عمل اخلاقی.....	۳۶۱
دوم. بیان تفصیلی مرحله سوم.....	۳۶۱
سوم. تفاوت با مراحل قبل.....	۳۶۷
چهارم. نمونه‌ای از پاسخ‌های معمای هاینز.....	۳۶۷
خلاصه.....	۳۶۷
پنجم. اشکالات این مرحله.....	۳۶۸
مرحله ۲: اخلاق با جهت‌گیری پذیرش و حفظ قانون و نظام اجتماعی.....	۳۶۸
اول. ویژگی‌های اصلی مرحله.....	۳۶۸
- ویژگی فرد.....	۳۶۸
- معیار اخلاق.....	۳۶۹
- انگیزه انجام عمل اخلاقی.....	۳۶۹
دوم. بیان تفصیلی مرحله چهارم.....	۳۶۹
سوم. نمونه‌ای از پاسخ‌های معمای هاینز.....	۳۷۴
خلاصه.....	۳۷۴

- چهارم. اشکالات این مرحله ۳۷۴
- سطح (۳) اخلاق فراعرفی، خودپیروی یا اصولی بودن ۳۷۵
- مرحله ۱: اخلاق با جهت‌گیری وضع قانون بر اساس قرارداد اجتماعی ۳۷۶
- اول. ویژگی‌های اصلی مرحله ۳۷۶
- ویژگی فرد ۳۷۶
- معیار اخلاق ۳۷۷
- انگیزه انجام عمل اخلاقی ۳۷۷
- دوم. نگاه تفصیلی ۳۷۸
- سرم. نمونه‌ای از پاسخ‌های معمای هاینز ۳۸۴
- خلاصه ۳۸۴
- چهارم. اشکالات این مرحله ۳۸۴
- مرحله ۲: جهت‌گیری به سمت اصول اخلاقی جهانی ۳۸۸
- اول. ویژگی‌های اصلی مرحله ۳۸۸
- معیار اخلاق ۳۸۸
- انگیزه انجام عمل اخلاقی ۳۸۹
- دوم. بیان تفصیلی مرحله ششم ۳۸۹
- خلاصه ۳۹۷
- (ز) ملحقات تبیین مراحل اخلاقی ۳۹۸
- (۱) تنبیه در مراحل مختلف ۳۹۸
- (۲) اطلاق و کلیت گزاره‌های اخلاقی در مراحل مختلف ۴۰۰
- (۳) محدوده سنی مراحل رشد ۴۰۴
- (ح) تغییرات جدید در نظریه کلبِرگ ۴۰۸

۴۰۸	۱) نظام نمره‌گذاری جدید و زیرمرحله‌ها
۴۱۱	۲) سنخ‌های اخلاقی
۴۱۷	۲. نقد نظریه و دیدگاه‌های کلبرگ
۴۱۷	الف) نقدهای روشی
۴۱۷	۱) بررسی شناخت در موقعیت فرضی نه شناخت در مقام واقعیت
۴۱۹	۲) انحصار تحلیل از «شناخت اخلاقی» در موقعیت «تعارض اخلاقی»
۴۲۲	۲) بررسی شدن انواع مختلف تعارض اخلاقی
۴۲۴	۴) انحصار روش شناختی در تحقیقات میدانی؛ اکتفا به روش مصاحبه شفاهی
۴۲۶	۵) عدول از توصیف و ارزش داوری در مرحله ششم
۴۲۸	۶) عدم توجه به تمایز قلمروها در افراد
۴۳۰	ب) نقدهای مبنایی
۴۳۰	منحصر شدن اخلاق به مباحث حق و وظیفه اخلاقی
۴۳۲	ج) نقدهای محتوایی
۴۳۲	۱) توجه صرف به ساحت شناختی انسان
۴۳۳	۲) اشکال در نسبی‌گرایی پس از مرحله چهارم
۴۳۵	۳) ابهام در دو اصل محتوایی مرحله ششم
۴۳۶	۴) بی‌دلیلی «طبیعی‌بودن مرحله پنجم»
۴۴۰	۵) عدم جهان‌شمولی مراحل رشدی کلبرگ
۴۴۱	۶) نقد قضاوت کلبرگ در مورد تعیین سطح اخلاقی مردم جوامع کوچک
۴۴۲	۷) عدم دلالت اخلاقی در مراحل رشد کلبرگی
۴۴۵	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۴۴۸	۱. ویژگی‌ها و نقاط مثبت نظریه کلبرگ

۴۵۰..... ۲. اشکالات و نقدهای وارد بر نظریه کلبِرگ

۴۵۳..... کتابنامه

۴۵۶..... منابع انگلیسی

نمایه‌ها

۴۶۱..... موضوعات

۴۸۴..... اعلام و منابع

۴۸۶..... منابع

۴۸۷..... کتاب‌ها

سخنی با خانواده

تربیت نسل جدید و سازگار کردن آنها با هنجارهای جامعه از دیرباز مورد اهتمام جوامع بشری بوده است؛ اما تربیت نسل جدید تنها به سازگار کردن آنها با هنجارهای موجود (جامعه پذیری) محدود نیست؛ ارتقا و شکوفاسازی استعدادهای اخلاقی نیز بخشی از وظایف هر نسل در قبال نسل جدید است. تبعات کوتاهی و اهمال در این عرصه در قالب نزاع‌ها و جنگ‌های بین‌المللی، تخریب محیط زیست، رواج بی‌عدالتی اجتماعی، بحران خانواده و... دامن نسل بعدی را خواهد گرفت.

فراهم آوردن دانش و مهارت لازم برای ایفای نقش تربیتی، باید بخشی از دغدغه حیاتی ما باشد. این دغدغه نباید به حاشیه راند، شود و تحت الشعاع دغدغه‌های ملموس‌تر اقتصادی و سیاسی و فرهنگی قرار گیرد. از سویی بی‌تردید اقدام به تربیت بدون برخورداری از بینش و مهارت لازم، پشه‌سا آسب‌هایی در نسل جدید پدید آورد که حتی با هزینه‌های سنگین نتوان آن را جبران کرد؛ تا جایی که برخی اندیشمندان عرصه تربیت، والدین و مربیان را دعوت به ترک تربیت می‌کنند.

از آنجاکه تربیت دانشی هنجاری است، اتکای جدی بر مجموعه‌ای از

دانش‌های توصیفی دارد. این دانش‌های توصیفی گاه ماهیت تجربی دارند، گاه الهیاتی، عقلی و فلسفی. در میان دانش‌های توصیفی که بخشی از مبانی تربیت اخلاقی را فراهم می‌سازند، روان‌شناسی - به‌خصوص در شاخه‌هایی مانند شخصیت، رشد و اخلاق - جایگاه ویژه‌ای دارد. شاید بتوان به‌جرت ادعا کرد که هیچ مبحث روان‌شناختی را نمی‌توان یافت که بی‌ارتباط با تربیت اخلاقی باشد؛ ولی در این میان مباحث رشد اخلاقی ارتباط وثیق‌تری با تربیت اخلاقی دارند. این ارتباط چنان است که برخی فاصله‌ای میان آنها مشاهده نمی‌کنند. مباحث توصیفی رشد اخلاقی را مستقیماً در تربیت اخلاقی به‌کار می‌گیرند. البته به نظر می‌رسد دیدگاه صحیح‌تر این باشد که مجموعه‌ای از مفاهیم الهیاتی و فلسفی باید در کنار این یافته‌های تجربی تعیین‌کننده مسیر تربیت اخلاقی باشند و نباید به یافته‌های تجربی اکتفا کرد.

به هر حال مباحث رشد اخلاقی علی‌رغم اهمیتی که در شکل‌دهی تربیت اخلاقی دارند، در مجامع علمی ایران مورد بی‌مهری بوده‌اند و کمیاب بودن آثار فارسی متمرکز بر رشد اخلاقی محصول عمیق کم‌توجهی است. در شکل‌گیری این خلأ دانشی حوزه و دانشگاه به‌نسبت مسرمان سهم دارند و پرکردن این خلأ نیازمند یاری دوسویه این دو نهاد علمی کشور است. در این راستا گروه تربیت پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی کلان‌پروژه‌ای را برای مطالعه انتقادی نظریه‌های رشد اخلاقی در دستور کار خود قرار داد تا در گام

۱. در کتاب راهنمای رشد اخلاقی که اولین ویراست آن در ۲۰۰۶ به چاپ رسیده است، با وجود اینکه اسم کتاب «رشد اخلاقی» است، بخش انتهایی آن مشتمل بر چهار فصل به مباحث تربیت اخلاقی اختصاص یافته است.

نخست به بازخوانی انتقادی نظریات شاخص در زمینه رشد اخلاقی بپردازد؛ آنگاه با شناسایی ادبیات بحث و یافتن نظام مسائل این حوزه مطالعاتی، تلاش کند پاسخ‌های اسلامی و راه‌حل‌های بومی را برای این مسائل بی‌جویی نماید. این دو گام برای تأمین بخشی از مقدمات و مبانی دانش تربیت اخلاقی اسلامی صورت گرفت.

در راستای این هدف در سال ۱۳۸۹ کتاب راهنمای رشد اخلاقی که نخستین ویراست آن در ۲۰۰۶ به چاپ رسیده بود، به عنوان منبعی موثق برای معرفی مباحث رشد اخلاقی به جامعه علمی داخلی برای ترجمه انتخاب شد. فصول منتخب این کتاب (هفده فصل) ترجمه شد و به همت انتشارات پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی با نام کتاب راهنمای رشد اخلاقی در دو جلد در اختیار علاقه‌مندان قرار گرفت. این کتاب بالغ بر حدود ۱۱۰۰ صفحه گزارشی فشرده از مهم‌ترین نظریات و تحولات در عرصه مطالعات رشد اخلاقی ارائه می‌کرد. پیگیری و بسط نظریه‌های مطرح در این کتاب در دستور کار گروه تربیت قرار گرفت. از میان تعداد زیاد صاحب‌نظران و نظریه‌پردازان این عرصه نظریه‌پردازان شاخص با ملات‌هایی همچون جریان‌سازی در تاریخ علم، فراوانی اثر و ارتباط نزدیک آن با تربیت اخلاقی انتخاب شدند تا با شناسایی و مطالعه مهم‌ترین آثار ایشان خوانان تصویری روشن‌تر از اندیشه آنها در زمینه رشد اخلاقی به دست آورد. در این انتخاب از هر دسته از نظریات مطرح یک نماینده برجسته گزینش شد تا بتواند عیف گسترده نظریات را پوشش دهد.

از آنجاکه به نظر می‌رسد نظریات برجسته یک حوزه مطالعاتی با مرور سیر تاریخی بهتر فهم می‌شوند، مطالعه و گزارش نظریات رشد اخلاقی با

نظریات کلاسیک همچون نظریه ژان پیاژه آغاز شد و اثر مشهور او به نام قضاوت‌های اخلاقی کودکان محور اصلی مرور دیدگاه او قرار گرفت و به فراخور موضوع، به آثار دیگر او مراجعه شد. محصول مطالعات در حلقه‌ای علمی به مباحثه و جمع‌اندیشی گذاشته شد و جلسات پرشماری در گروه علمی به تقریر و ارزیابی دیدگاه پیاژه اختصاص یافت. پس از مطالعه و مباحثه گسترده دیدگاه پیاژه، مطالعه نظریه لارنس کلبِرگ به عنوان حلقه بعدی مطالعات رشد در دستور کار قرار گرفت و کار به همان شیوه مطالعه و مباحثه علمی پیشگیری شد. این دو نظریه پس از گزارش مبسوط و کامل، از منظرهای مختلفی همچون انسجام درونی، روشی و مبانی دینی مورد ارزیابی و نقد قرار گرفت. سایر صاحب نظران این عرصه همچون نظریه پردازان «روان تحلیل‌گری و یادگیری» و نیز نظریات متأخر همچون «نظریه پردازش اطلاعات و نظریه قلمرویی و نظریه عملی» نیز به همین سیاق مورد مطالعه قرار گرفت. به دلیل مراعات حجم آثار منتشره نظریات پیاژه و کلبِرگ در قالب همین اثر به جامعه علمی عرضه می‌شود و به فضل الهی سایر نظریات نیز در آثار مستقلی به تناوب روانه بازار نشر خواهند شد.

اثر حاضر مشتمل بر سه فصل است. فصل نخست که به مروری بر مسائل عمده حوزه رشد اخلاقی و طیف‌شناسی نظریات مختلف اختصاص دارد، به قلم حجت الاسلام و المسلمین جناب آقای حسین دیبا به رشته تحریر درآمده است. فصل دوم که به آرای پیاژه در زمینه رشد اخلاقی پرداخته است، به قلم حجت الاسلام و المسلمین جناب آقای دکتر حسن بوسلیکی نگاشته شده است و فصل سوم که نظریه کلبِرگ را باز می‌نماید، به همت فاضل ارجمند جناب آقای دکتر حسین مرادی سامان یافته است.

در پایان لازم است از دانشوران ارجمند حجت الاسلام و المسلمین دکتر مسعود آذریایجانی که دلسوزانه نظارت این پروژه را بر عهده داشتند و نیز حجت الاسلام و المسلمین دکتر صادق کریمزاده که با اهتمام و دقت علمی، ارزیابی این اثر را تقبل فرمودند، صمیمانه تشکر کنم؛ همچنین قدردان حمایت‌های حجت الاسلام و المسلمین دکتر نجف لک‌زایی ریاست محترم پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی و همکارانمان در معاونت محترم پژوهش و نشر پژوهشگاه هستیم.

امیدوارم این تلاش‌ها در کنار تدابیر مسئولان فرهنگی کشور بتواند به ارتقای سطح رشد اخلاقی در شهر و ندان جامعه اسلامی ایران عزیز ما یاری رساند.

مهدی علیزاده

مدیر پژوهشکده اخلاق و معنویت